

TYSK SOCIALISME MED AMERIKANSK INSPIRATION

Axel Honneth

Die Idee des Sozialismus

Suhrkamp Verlag, 2015

168 sider, €22,95

Det står ikke godt til med socialismen. Selv om der er udbredt utilfredshed med den kapitalistiske markedsøkonomis mange uretfærdigheder, så er socialismen ude af stand til at give denne utilfredshed en politisk retning. Folk bliver simpelthen ikke grebet af den socialistiske ide, som derfor må siges at have mistet sin ”Virulenz”. Sådan lyder den grundpåstand, som danner udgangspunkt for den tyske Frankfurterfilosof Axel Honneths nyeste bog *Die Idee des Sozialismus*, hvis hovedformål er at undersøge, hvorfor det er endt sådan og hvad der skal til, for at socialismen igen kan blive en magtfuld, samfundsforandrende kraft.

Overbevist om at socialismens manglende ”Virulenz” ikke blot skyldes noget udenfor socialismen, men en række mangler i selve den socialistiske ide, begynder Honneth i kapitel et med at beskrive den socialistiske ide sådan som den blev udviklet af tidlige socialister så som Robert Owen, Joseph Fourier, Saint-Simon, Pierre-Joseph Proudhon, Karl Marx osv.. Dette kapitel har titlen ”Die ursprüngliche Idee: Aufhebung der Revolution in sozialer Freiheit”, og som denne titel antyder, så mener Honneth, at det særlige ved socialismen er, at den i kølvandet på den franske revolution forsøgte at leve op til denne bevægelses slagord om frihed, lighed og broderskab ved udvikle en ide om frihed, som i modsætning til den herskende, negativt-individualistisk ide, ikke så frihed som modsætning til broderskab, men i stedet betragtede den enkeltes frihed som noget positivt, der var betinget af, og kun kunne udvikles i samspil med, alle andres lige frihed. Deraf betegnelsen *social* frihed.

Efter at have beskrevet den oprindelige socialistiske ide om social frihed, går Honneth i kapitel to videre til at undersøge tre såkaldte ”Geburtsfehler des sozialistischen Projekts”, som han mener er ansvarlige for den oprindelige idés manglende ”Virulenz”. Den første mangel, som Honneth her peger på, er de tidlige socialisters ensidige fokus på markedsforhold og komplette ligestyldighed overfor politiske frihedsrettigheder. For det andet finder han det også dybt problematisk, at de tidlige

socialister blot a priori forudsatte et revolutionært subjekt, i stedet for at undersøge forskellige folks faktiske interesser på empirisk vis. Endelig, så ser Honneth det også som dybt problematisk, at så godt som alle de tidlige socialister forudsatte, at socialismens virkeliggørelse ville finde sted med historisk nødvendighed. Som titlen på dette kapitel – ”Das antiquierte Denkgehäuse: Binding an Geist und Kultur des Industrialismus” – lader ane, så ser Honneth alle tre ”Geburtsfehler” som et resultat af den måde, hvorpå de tidlige socialisters tænkning blev påvirket af den voldsomme industrialisering, som foregik for næsen af dem. Honneths eget mål, i de to sidste kapitler, er at udvikle en ide om social frihed, som, renset for den traditionelle idéns tre ”Geburtsfehler”, stemmer bedre overens med de nuværende samfundsforhold.

I kapitel tre ”Wege der Erneuerung (1): Sozialismus als historischer Experimentalismus” gør Honneth først op med de tidlige socialisters tro på en indbygget nødvendighed i det socialistiske projekt. Hans store inspirationskilde her er den amerikanske pragmatiske filosof John Dewey. Fra Dewey, som mente, at det eneste fornuftige svar på historiens kontingens er at forholde sig eksperimentel afprøvende, låner Honneth således den ide om en historisk eksperimentalisme, som udgør hans alternativ til de tidlige socialisters determinisme. Denne eksperimentelle grundholdning får Honneth til at foreslå to ændringer i det socialistiske projekt. For det første, må en revitaliseret socialisme opgive ethvert håb om at kende historiens endemål, hvorfor det for Honneth bliver et åbent spørgsmål om økonomien skal styres af et (ikke-kapitalistisk) marked, civilsamfundets frie foreninger eller af demokratiske valgte politikere. Det er noget man i hvert tilfælde må finde ud af på eksperimentel vis. For det andet, må en moderne socialisme opgive enhver binding til en bestemt historisk kontingent klasse eller social bevægelse (f.eks. arbejderklassen eller arbejderbevægelsen) for i stedet lade sig inspirere af de konkrete udvidelser af social frihed, som har aflejret sig i institutioner og lovgivninger.

Efter at have kritiseret den tidlige socialismes fokus på historisk nødvendighed, tager Honneth i det fjerde kapitel – med titlen ”Wege der Erneuerung (2): Die Idee einer demokratischen Lebensform” – fat på de tidlige socialisters ensidige fokus på økonomien og deres deraf følgende manglende blik for den social verdens uddifferentiering i forskellige funktionssfærer så som lov, moral, økonomi, stat, politik, familie osv.. Som Honneth ser det, har denne ensidige fokus på det økonomiske bl.a. forhindret socialismen i at indgå progressive alliancer med f.eks. radikale republikanere og feminister. For Honneth er det derfor af afgørende betydning, at en revitali-

seret socialisme bruger ideen om social frihed til at forholde sig kritisk til alle sociale sfærer – familie og politik såvel som økonomi – og til dette formål søger han igen inspiration hos Dewey. Denne gang er det Deweys ide om en demokratisk livsform, som Honneth trækker på, og især ideen om at en sådan ikke blot implicerer, at alle social sfærer hver især lever op til ideen om social frihed, men at det samme også gælder for relationerne mellem disse forskellige sfærer. I stedet for at økonomien dominerer de andre sfærer, skal de altså stå i et frit og lige broderligt forhold til hinanden. Men hvor skal socialismen så rent praktisk intervenere, hvis alle sociale sfærer er ligestillede? Det er det sidste spørgsmål, som Honneth tager op, og endnu engang tyr han her til Dewey som inspirationskilde. Efter at have opgivet den tidlige socialismes økonomiske determinisme med dens indbyggede ide om en bestemt aktør (arbejderklassen) som socialismens nødvendige målgruppe, ser Honneth således ingen anden udvej end den, som Dewey præsenterede i sit politiske hovedværk *The Public and its Problems* fra 1927, nemlig, at det må være den almene offentlighed, med dens mange forskellige "Bürginnen und Bürger", som i fremtiden må være en revitaliseret eksperimentel socialismes egentlig målgruppe.

Som Honneth selv gør opmærksom på, er der sikkert mange traditionelle socialister, som vil forholde sig yderst kritisk til hans amerikansk-inspirede forsøg på at reaktualisere socialismens grundlæggende ide om social frihed. Her til sidst er det dog kun et enkelt af de mange mulige kritikpunkter, som skal tages op til diskussion. Er Honneth ikke for pessimistisk, når han indledningsvis hævder, at socialismen har mistet sin "Virulenz"? Hvad med f.eks. Bernie Sanders relative succes i USA? Viser den ikke, at socialismens ide langt fra er død? Det vil være dumt, at benægte, at Sanders har vist, at den socialistiske idé stadigvæk besidder en vis "Virulenz". I forbindelse med det tyske radioprogram *Sein und Streits* omtale af hans bog, har Honneth da også anerkendt dette. I stedet for en indvending mod hans forsøg på at revitalisere socialismen, ser han dog snarere Sanders succes som en bekræftelse af forsøgets grundideer. Overraskende? Måske. Men det kan næppe benægtes, at Sanders ideer kommer tæt på Honneths revitaliserede, eksperimentelle socialisme, og når man tager i betragtning, at den selv samme by, som Sanders i knap ti år var borgmester i, nemlig, Burlington i Vermont, også var Deweys fødeby, er det svært ikke at tænke sit. Om sådanne "hemmelige" forbindelser så er nok til at sikre virkeliggørelsen af Honneths rekonstruerede socialisme må tiden vise.

Martin Ejsing Christensen